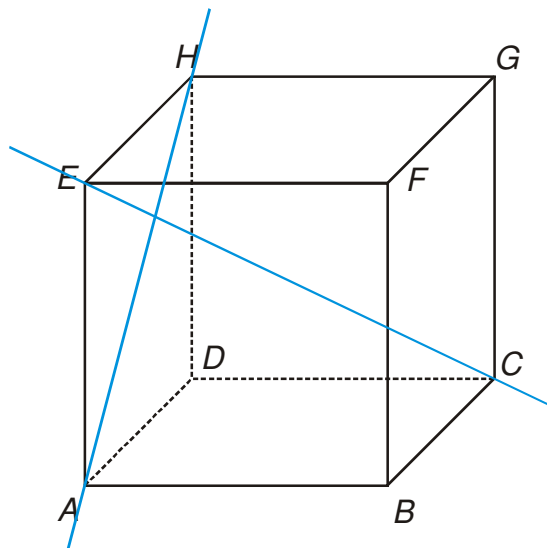

5.2.2 Odchylka přímek II

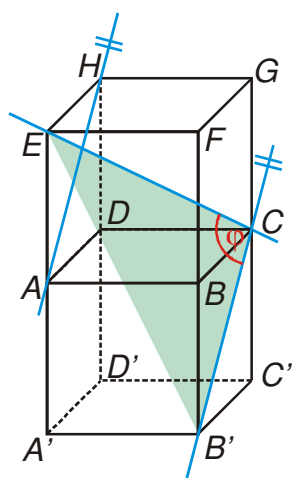
Předpoklady: 5201

Př. 1: Je dána standardní krychle $ABCDEFGH$. Urči odchylku přímek CE a AH .

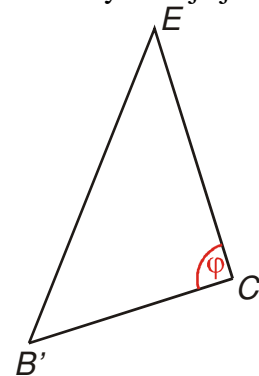

Problém: Přímky jsou mimoběžné, když se budeme snažit sestavit rovnoběžku jedním z krajních bodů, dostaneme se mimo krychli.

Řešení: Kromě zadané krychle dokreslíme do obrázku ještě druhou pomocnou shodnou krychli, která nám umožní nakreslit trojúhelník s hledanou odchylkou.

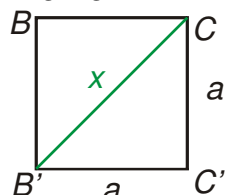

Hledaný úhel je jedním z vnitřních úhlů trojúhelníku $B'CE$.

Musíme určit délky jeho stran.

Strana $B'C$ ze čtverce $B'C'BC$

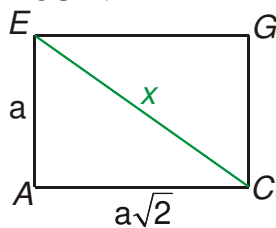

$$a^2 + a^2 = x^2$$

$$x^2 = 2a^2$$

$$x = a\sqrt{2}$$

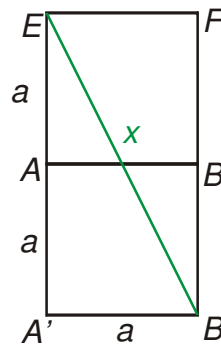
Strana EC z obdélníku $ACGE$.

$$a^2 + (a\sqrt{2})^2 = x^2$$

$$x^2 = 3a^2$$

Strana $B'E$ z obdélníku $A'B'FE$.

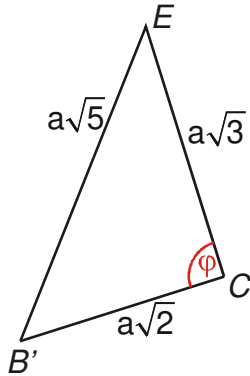
$$x = a\sqrt{3}$$

$$a^2 + (2a)^2 = a^2 + 4a^2 = x^2$$

$$x^2 = 5a^2$$

$$x = a\sqrt{5}$$

Zakreslíme určené délky do trojúhelníku $B'CE$ a pomocí kosinové věty určíme úhel φ .

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha$$

$$2bc \cos \alpha = b^2 + c^2 - a^2$$

$$\cos \alpha = \frac{b^2 + c^2 - a^2}{2bc} = \frac{(a\sqrt{2})^2 + (a\sqrt{3})^2 - (a\sqrt{5})^2}{2 \cdot a\sqrt{2} \cdot a\sqrt{3}}$$

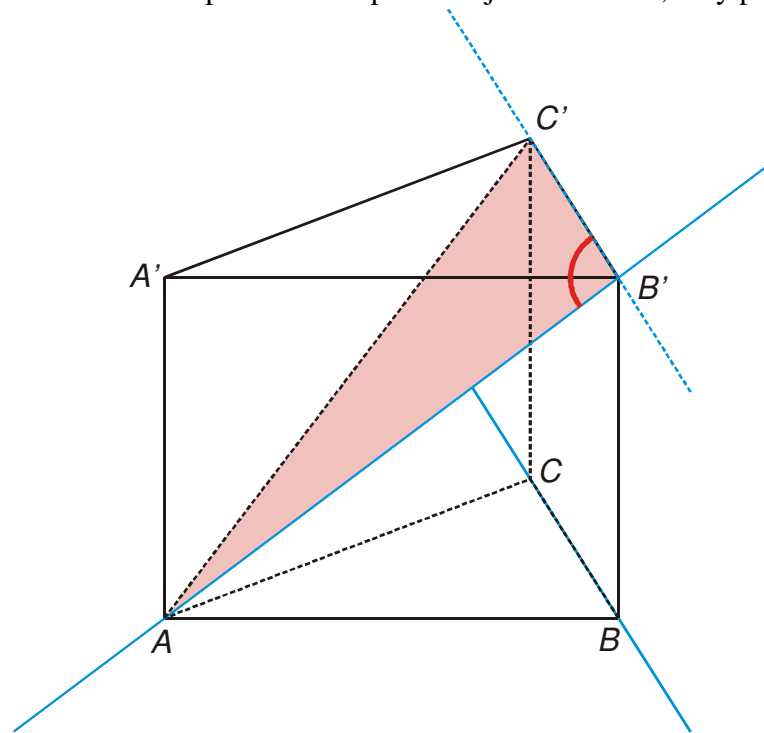
$$\cos \alpha = \frac{2a^2 + 3a^2 - 5a^2}{2 \cdot a^2 \sqrt{2} \cdot \sqrt{3}} = \frac{0}{2 \cdot a^2 \sqrt{2} \cdot \sqrt{3}} \Rightarrow \alpha = 90^\circ$$

Odchylka přímek CE a AH je $90^\circ \Rightarrow$ přímky jsou na sebe kolmé.

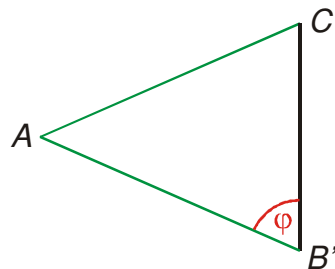
Př. 2: Najdi další způsoby, jak sestavit rovnoběžku s jednou z přímek z předchozího příkladu tak, aby bylo možné pokračovat ve výpočtu.

Př. 3: Je dán pravidelný trojboký hranol $ABCA'B'C'$; $|AB| = a = 6 \text{ cm}$, $|AA'| = v = 4,5 \text{ cm}$.
Urči odchylku přímek BC a AB' .

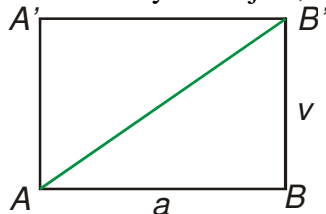
Přímky jsou mimoběžné $\Rightarrow$ musíme najít vhodnou rovnoběžku, například přímku rovnoběžnou s přímkou BC procházející bodem B' , tedy přímkou $B'C'$.

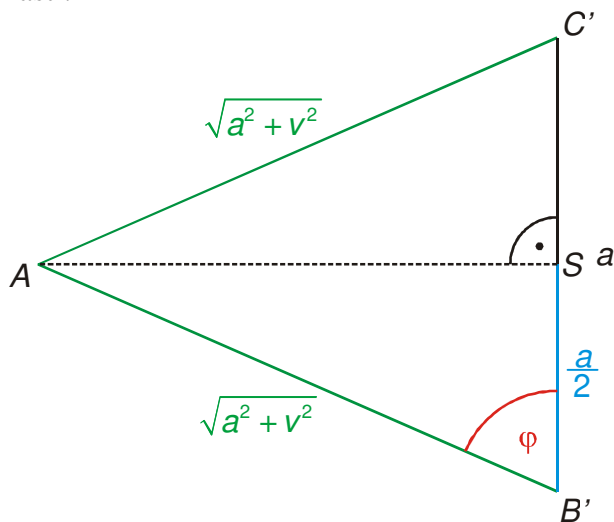
Získáme trojúhelník $AB'C'$, ze kterého můžeme vypočítat úhel při vrcholu B' . Trojúhelník $AB'C'$ si nakreslíme zvlášť a určíme délky jeho stran.

Délka strany $B'C'$ je a , strany AB' a AC' jsou stejné, určíme je z obdélníku $ABB'A'$.

Trojúhelník $AB'C'$: Je rovnoramenný $\Rightarrow$ rozdělíme jej podle osy souměrnosti na dvě části:

Pythagorova věta:

$$x^2 = a^2 + v^2$$

$$x = \sqrt{a^2 + v^2}.$$

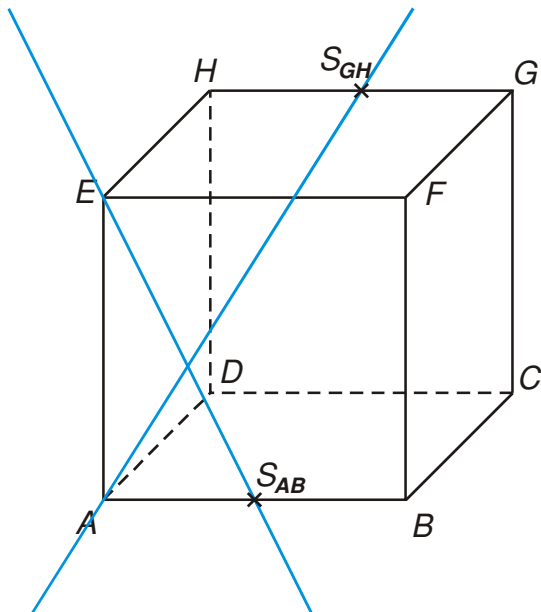
Úhel φ vypočteme z pravoúhlého trojúhelníku ASB' :

$$\cos \varphi = \frac{|SB'|}{|AB'|} = \frac{\frac{a}{2}}{x} = \frac{\frac{a}{2}}{\sqrt{a^2 + v^2}} = \frac{a}{2\sqrt{a^2 + v^2}}$$

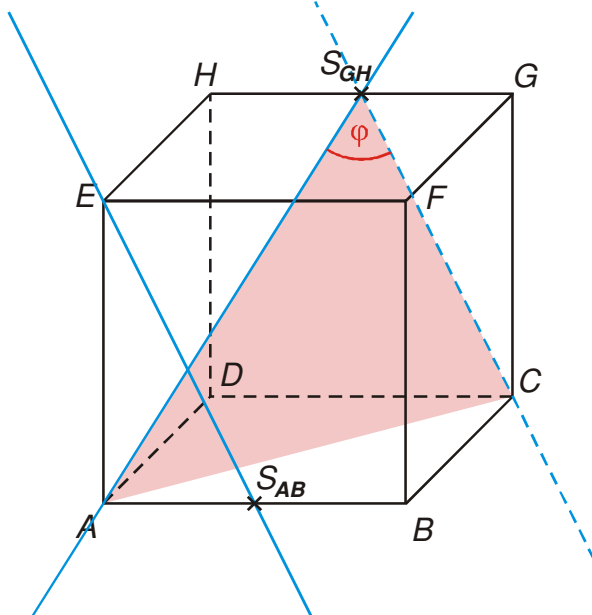
$$\text{Dosadíme: } \cos \varphi = \frac{a}{2\sqrt{a^2 + v^2}} = \frac{6}{2\sqrt{6^2 + 4,5^2}}$$

$$\Rightarrow \varphi = 66^\circ 25'$$

Př. 4: Je dána standardní krychle $ABCDEFGH$. Urči odchylku přímek AS_{GH} , $S_{AB}E$.

Přímky jsou mimoběžné $\Rightarrow$ musíme najít vhodnou rovnoběžku, například přímku rovnoběžnou s přímkou $S_{AB}E$ procházející bodem S_{GH} .

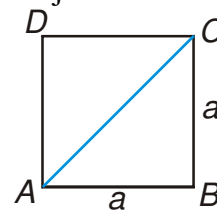
Získáme trojúhelník ACS_{GH} , ve kterém určujeme úhel u vrcholu S_{GH} .

Neznáme ani jednu ze stran $\Rightarrow$ postupně je určujeme z dalších trojúhelníků.

Strana AC ze čtverce $ABCD$:

$$x^2 = a^2 + a^2$$

$$x = \sqrt{2a^2} = a\sqrt{2}$$

Strana $S_{GH}C$ z trojúhelníku CGS_{GH} :

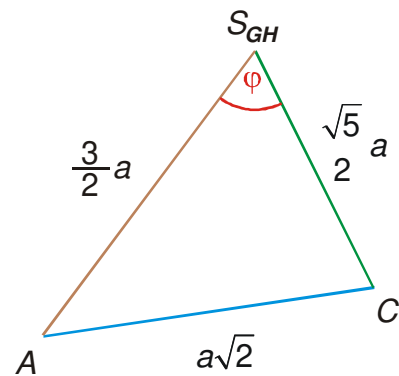
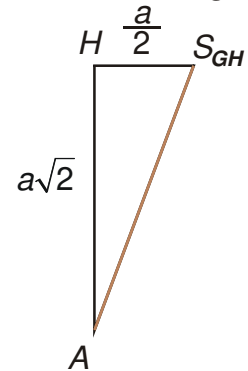
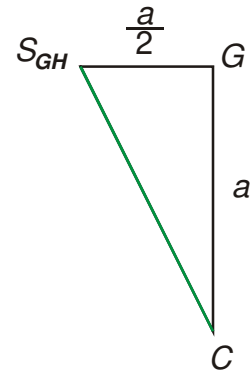
$$x^2 = a^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = a^2 + \frac{a^2}{4} = \frac{5a^2}{4}$$

$$x = \sqrt{\frac{5a^2}{4}} = \frac{\sqrt{5}}{2}a$$

Strana AS_{GH} z trojúhelníku AHS_{GH} :

$$x^2 = (\sqrt{2}a)^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = 2a^2 + \frac{a^2}{4} = \frac{9a^2}{4}$$

$$x = \sqrt{\frac{9a^2}{4}} = \frac{3}{2}a$$

Známe všechny strany trojúhelníka, pomocí kosinové věty můžeme určit libovolný úhel:

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha$$

$$2bc \cos \alpha = b^2 + c^2 - a^2$$

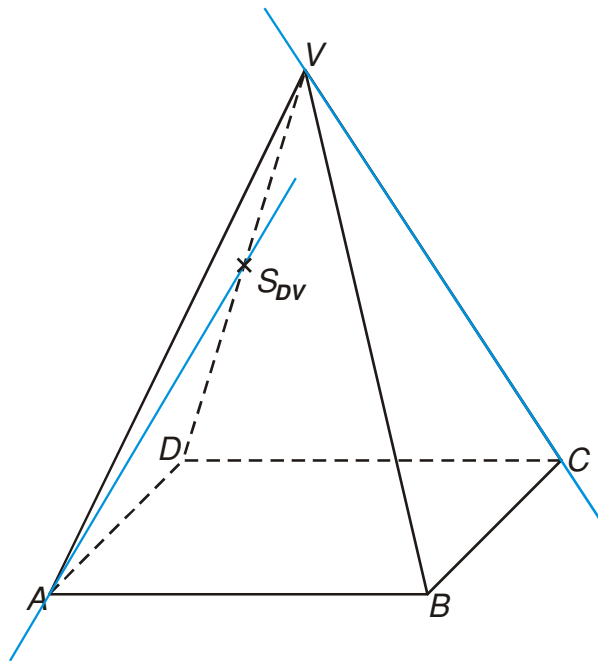
$$\cos \alpha = \frac{b^2 + c^2 - a^2}{2bc}$$

Dosadíme: $a = a\sqrt{2}$, $b = a\frac{\sqrt{5}}{2}$, $c = a\frac{3}{2}$.

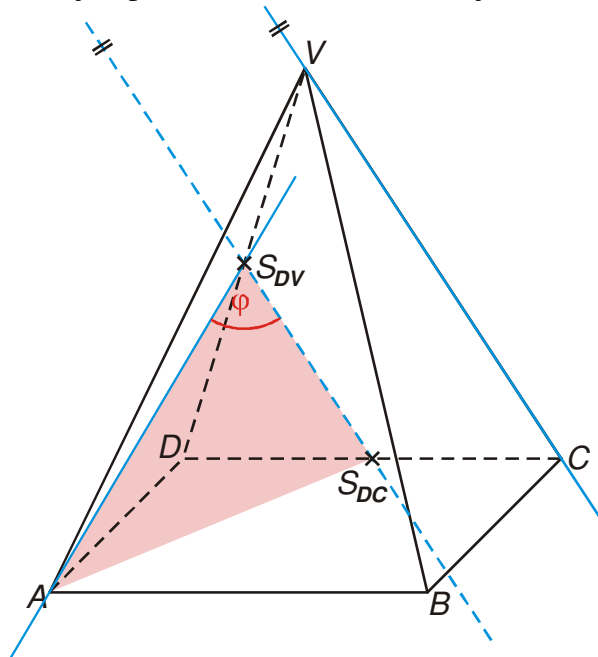
$$\cos \alpha = \frac{\left(a\frac{\sqrt{5}}{2}\right)^2 + \left(a\frac{3}{2}\right)^2 - (a\sqrt{2})^2}{2\left(a\frac{\sqrt{5}}{2}\right)\left(a\frac{3}{2}\right)} = \frac{a^2\frac{5}{4} + a^2\frac{9}{4} - 2a^2}{a^2\sqrt{5}\frac{3}{2}} = \frac{a^2\left(\frac{5+9-8}{4}\right)}{a^2\frac{3\sqrt{5}}{2}} = \frac{\frac{6}{4}}{\frac{3\sqrt{5}}{2}} = \frac{\frac{3}{2}}{\frac{3\sqrt{5}}{2}} = \frac{1}{\sqrt{5}}$$

$$\cos \alpha = \frac{\sqrt{5}}{5} \Rightarrow \alpha = 63^\circ 26'$$

Př. 5: Je dán pravidelný čtyřboký jehlan $ABCDV$; $|AB| = a = 5 \text{ cm}$, $|AV| = b = 7 \text{ cm}$. Urči odchylku přímek CV a AS_{DV} .

Přímky jsou mimoběžné $\Rightarrow$ musíme najít vhodnou rovnoběžku, například přímku $S_{DC}S_{DV}$, která je s přímkou CV rovnoběžná (je střední příčkou trojúhelníku CDV).

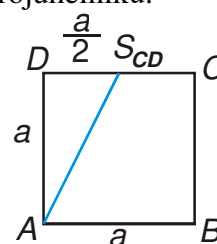

Získáme trojúhelník $AS_{CD}S_{DV}$, ve kterém určujeme úhel u vrcholu S_{DV} .

Neznáme ani jednu ze stran $\Rightarrow$ postupně je určujeme z dalších trojúhelníků.

Strana AS_{CD} ze čtverce $ABCD$:

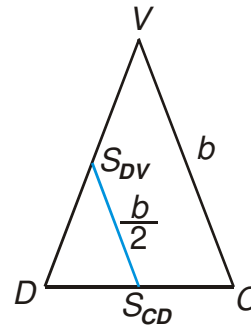
$$x^2 = a^2 + \left(\frac{a}{2}\right)^2 = a^2 + \frac{a^2}{4} = \frac{5a^2}{4}$$

$$x = \sqrt{\frac{5a^2}{4}} = \frac{\sqrt{5}}{2}a$$

Strana $S_{DC}S_{DV}$ z trojúhelníku CDV je střední příčkou trojúhelníku odpovídající straně $CV \Rightarrow$

$$x = |S_{CD}S_{DV}| = \frac{|CV|}{2} = \frac{|AV|}{2} = \frac{b}{2}$$

Strana AS_{DV} z trojúhelníku ADS_{DV} :

Kosinová věta: $c^2 = a^2 + b^2 - ab \cos \varphi$

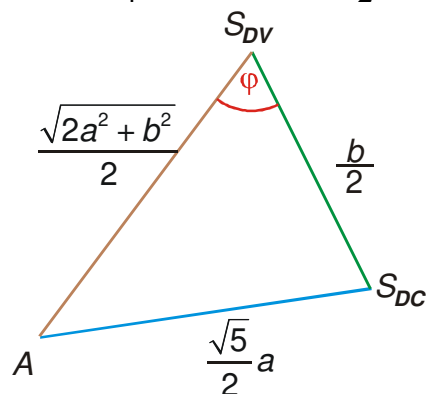
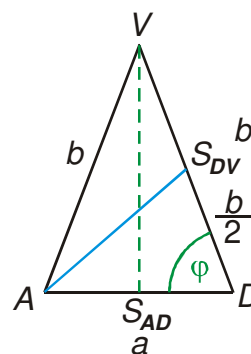
$$x^2 = a^2 + \left(\frac{b}{2}\right)^2 - 2a \frac{b}{2} \cos \varphi$$

Hodnotu $\cos \varphi$ určíme z pravoúhlého trojúhelníku

$$S_{AD}DV : \cos \varphi = \frac{\frac{a}{2}}{b} = \frac{a}{2b}$$

$$x^2 = a^2 + \left(\frac{b}{2}\right)^2 - 2a \frac{b}{2} \cdot \frac{a}{2b} = a^2 + \frac{b^2}{4} - \frac{a^2}{2} = \frac{a^2}{2} + \frac{b^2}{4}$$

$$x^2 = \frac{2a^2 + b^2}{4} \Rightarrow x = \frac{\sqrt{2a^2 + b^2}}{2}$$

Známe všechny strany trojúhelníka, pomocí kosinové věty můžeme určit libovolný úhel:

$$a^2 = b^2 + c^2 - 2bc \cos \alpha$$

$$2bc \cos \alpha = b^2 + c^2 - a^2$$

$$\cos \alpha = \frac{b^2 + c^2 - a^2}{2bc}$$

Dosadíme: $a = \frac{\sqrt{5}}{2}a$, $b = \frac{b}{2}$, $c = \frac{\sqrt{2a^2 + b^2}}{2}$.

$$\cos \alpha = \frac{\left(\frac{b}{2}\right)^2 + \left(\frac{\sqrt{2a^2 + b^2}}{2}\right)^2 - \left(\frac{\sqrt{5}}{2}a\right)^2}{2 \left(\frac{b}{2}\right) \left(\frac{\sqrt{2a^2 + b^2}}{2}\right)} = \frac{\frac{b^2}{4} + \frac{2a^2 + b^2}{4} - \frac{5a^2}{4}}{2 \cdot \frac{b}{2} \cdot \frac{\sqrt{2a^2 + b^2}}{2}} = \frac{\frac{2b^2 - 3a^2}{4}}{\frac{b \cdot \sqrt{2a^2 + b^2}}{2}} = \frac{2b^2 - 3a^2}{2b \cdot \sqrt{2a^2 + b^2}}$$

$$\cos \alpha = \frac{2b^2 - 3a^2}{2b \cdot \sqrt{2a^2 + b^2}} = \frac{2 \cdot 7^2 - 3 \cdot 5^2}{2 \cdot 7 \cdot \sqrt{2 \cdot 5^2 + 7^2}} \Rightarrow \alpha = 80^\circ 30'$$

Př. 6: Petáková:
strana 94/cvičení 31 b) e) f) i)

Shrnutí: